

WIESŁAW BORYŚ

Instytut Sławistyki PAN
Kraków

Z dziedzictwa prasłowiańskiego w leksyce chorwackiego dialektu kajkawskiego

Zasób leksykalny chorwackiego dialektu kajkawskiego nie został dotychczas szczegółowo zbadany, zwłaszcza pod względem jego pochodzenia. Ogólną charakterystykę ludowego słownictwa kajkawskiego z wybranymi przykładami przedstawili M. Lončarić (1996: 133–138) i J. Lisac (2006: 121–130), istnieją opracowania zapożyczeń (germanizmów i hungaryzmów) na niektórych terenach kajkawskich. Mnie interesuje jednak najbardziej rodzima leksyka tego dialektu, głównie jej najstarsza warstwa, odziedziczona z epoki słowiańskiej wspólnoty językowej, czyli specyficzne kajkawskie słownictwo pochodzenia prasłowiańskiego ważne dla odtworzenia dziejów najstarszej leksyki słowiańskiej i ustalenia pierwotnych zasięgów prastarych leksemów. Właściwie jedynym opracowaniem z tego zakresu jest dawny mój artykuł (Boryś 1982), uzupełniany w późniejszych opracowaniach (np. Boryś 1989, 1992). Powstały one jednak w czasie, gdy gwarowa leksykografia kajkawska była w powijakach (istniało wówczas zaledwie kilka niewielkich słowniczków kajkawskich bądź list wyrazów w innych opracowaniach). Współczesny gwarowy materiał leksykalny czerpałem przede wszystkim z tekstów napisanych gwarą prac etnograficznych, zawierających mnóstwo lokalnej leksyki poszczególnych gwar kajkawskich; wykorzystywałem także dziś już historyczne dawne słowniki kajkawskie wydane w XVII–XIX wieku (J. Habdelicia, A. Jambrešića i F. Sušnika, J. Belostenca, I. Kristijanovicia) oraz wybrane dostępne dawne teksty kajkawskie. Obecnie badacz ludowej leksyki kajkawskiej ma ułatwione zadanie, albowiem w ciągu ostatnich trzydziestu lat opublikowano oddzielnie około dwudziestu większych lub bardzo obszernych słowników różnych gwar tego dialektu (część takich słowników, opracowanych przez amatorów bez przygotowania filologicznego, nie jest zadowalająca pod względem leksykograficznym), a także co najmniej tyleż mniejszych słowniczków w czasopiśmie

naukowych i innych. Stwarza to możliwość poszerzenia i pogłębienia wszechstronnych badań słownictwa kajkawskiego, chociaż jednocześnie leksyka sporej części interesujących gwar nie doczekała się dotąd zebrania i opracowania leksykograficznego.

Niniejszy tekst jest w pewnym stopniu kontynuacją przytoczonego artykułu (Boryś 1982), który obecnie mógłby być w sposób istotny wzbogacony pod względem materiałowym i interpretacyjnym. Rozpatruję tu jednak nowe, wcześniej niedostrzeżone bądź wówczas jeszcze nieznane przykłady kajkawskich wyrazów gwarowych, które uznaję za odziedziczone z epoki prasłowiańskiej, a które nie występują w standardowym języku chorwackim. Z powodu ograniczonego miejsca omawiam tylko siedem wybranych rzeczowników gwarowych. Wyrazy kajkawske przytaczam w postaciach występujących w źródłach (stąd różne sposoby oznaczania akcentu), jedynie całkiem odbiegające od zasad przyjętych w dialektologii chorwackiej zapisy w jednym słowniku (Vranić 2010) zmieniłem na stosowane przez fachowych autorów innych słowników.

halupa (hałupa, harupa) ‘niepozorny domek, chatka’

Kajkawski rzeczownik z podanym znaczeniem znamy od niedawna jedynie z gwar Međimurja, gdzie zapisano postać *xal'upa* oraz jej fonetyczne warianty *xal'upa* (Prelog i Goričan) i *xar'upa* (Lopatinec, Blažeka 2008a: 85, 91)¹. Najwcześniejsze poświadczenie wyrazu znajdujemy w zakończonym około 1710 roku rękopiśmiennym słowniku P. Vitezovicia: *halupa* ‘tugurium’ (Vitezović 2009: 238), który w swym dziele uwzględniał również leksykę kajkawską. Szczątkowo wyraz jest zaświadczony także w gwarze czakawskiej okolicy zwanej Halubje (w pobliżu miasta Kastav w Istrii): *halupa* ‘niska, pokryta słomą szopa, szalas, stajnia dla owiec’ (Jardas 1957: 133, 134; por. Boryś 1977: 1–2 i 1999: 68–69)². Na południu Słowiańszczyzny poza tym wyraz ten odnajdujemy jeszcze tylko w słoweńskiej gwarze doliny Rož w Karyntii: *halúpa* ‘lichy chłopski dom, będąca w złym stanie chata’ (Šašel/Ramovš 1936–1937: 105). Dobrze natomiast odpowiedniki tego wyrazu są znane językom północnosłowiańskim: pol.

¹ W jednej z gwar Međimurja zapisano *xal'upa* w znaczeniu ‘głupia kobieta’ (Donja Dubrava, Blažeka 2008a: 91), podobnie w gwarach Podrawiny: *xal'upa* ‘ts.’ (Sv. Đurđ, Belović/Blažeka 2009: 149), *halupāk* ‘ograniczony, głupkowaty mężczyzna’, *halupāča* ‘ograniczona, głupkowata kobieta’ (Virje, Herman 1973: 82). Prawdopodobnie mamy tu do czynienia z przeniesieniem pejoratywnej nazwy budynku mieszkalnego na negatywnie ocenianą osobę. Wcześniej, znając tylko przykłady z Virja z suf. *-āk* i *-āča*, przypuszczałem, że „etymologiczne znaczenie tych derywatów było zapewne ‘mieszkający w biednej nędznej chacie’ > ‘biedny’ > ‘ograniczony, głupkowaty’” (Boryś 1977: 2). Te odrębne semantycznie wyrazy zdają się wskazywać, że kajk. *halupa* jako nazwa budynku poza Međimurjem mogło być pierwotnie znane także co najmniej gwarom podrawskim.

² Z apelatywem *halupa* I. Jardas łączył *Halubje*, jakoby nazwę terenu od nazwy użytkownik takich specyficznych szop dla owiec: „Juden, ki su po teh dvoričeh z ofcami bivali, da su govorili »Halupjani«. Od tega j' prišlo ime »Halubjani«, a ta kraj je dobil ime »Halubje»” (Jardas 1957: 133).

(od XV w.) *chalupa* (dial. też *chalpa* i *chǎlpa*) ‘chłopski dom mieszkalny, zwłaszcza stary, drewniany, prymitywny’, pot. ‘liczy, nędzny budynek mieszkalny’, kasz. *chalëpa* / *chalupa* / *chalpa* ‘dom, budynek mieszkalny’, dłuż., głuź. *chalupa* ‘chałupa, chata’, czes., słowac. *chalupa* ‘ts.’, ros., ukr., brus. *chalupa* ‘ts.’ (wyrazy wschodniosłowiańskie podejrzewano o zapożyczenie z polskiego, Lučyc-Fedarëc 1976: 161). Wyrazy te uznaje się za kontynuanty psł. dial. **chalupa* ‘prymitywny budynek, buda, szałas’, przypuszczalnie zapożyczonego z niepewnego źródła, może tego samego pochodzenia co gr. καλύβη ‘chata, szałas’, uznawane za zapożyczenie z paleobałkańskiego (iliryjskiego); próby objaśnienia wyrazu na gruncie słowiańskim nie przekonują (zob. ESSJa, t. 8: 15–17, Vasmer ES, t. 4: 219, Sławski SE, t. 1: 59, Schuster-Šewc HEW 372–373, Boryś SEJP 55–56, ESUM, t. 6: 152).

istavje / *istovje* ‘przestrzeń przed piecem chlebowym; okap dachu, przestrzeń przed czymś’

Wyraz poświadczony w kajkawskich gwarach Zagorja: w okolicy Krapiny *istavje* n. ‘przestrzeń przed piecem chlebowym’ (Crnek 2005: 23) i w okolicy miejscowości Orehovički Martinec i Mirkovec *istovje* ‘okap dachu, przestrzeń przed czymś (streha, predprostor)’ (Vranić 2010: 127). Wyraz ma bliskie odpowiedniki w języku słoweńskim i w części języków zachodniosłowiańskich: słowen. dial. *istėje* / *isteje* / *stėje* f. pl. ‘otwór, czeluść pieca’, ‘ścianki przy otworze pieca’, ‘poprzeczne drążki umieszczone nad paleniskiem, na których zawiesza się do suszenia różne rzeczy’, *stēja* ‘wewnętrzna ściana pieca’, dłuż. *jěščija* pl. i *jěščije* n. sg., dial. też *jěščije*, dawne *jěščje* ‘czeluść pieca, palenisko w piecu; ognisko; piec kuchenny’, głuź. *něšč* f. ‘czeluść pieca; ognisko, palenisko w piecu; piec kuchenny’, stczes. *něštějě* ‘otwarte ognisko, palenisko; otwór, czeluść pieca lub kominka; piec, piecyk do pieczenia i suszenia potraw lub do przetapiania metalu’, czes. *nístěj* f. ‘dno paleniska w piecu; płytką z lanego żelaza oddzielającą palenisko od drzwiczek pieca’, dawne *níst* m. ‘ognisko, palenisko’, dial. *nístěň* / *místěj* f., *nístěj* / *nístěň* m. ‘ognisko, palenisko pieca; czeluść pieca; piec’. Rzeczowniki te sprowadza się do psł. dial. **ěstēja* ‘czeluść pieca, palenisko w piecu’, uznawanego za derywat z suf. **-ēja* od niezaświadczonego pie. przymiotnika **ajd^h-to-*, opartego na pie. **ajd^h-* ‘palić, palić się, płonąć’ (SP, t. 6: 152–153 z dalszą literaturą; w ESSJa (t. 6: 53) dyskusyjna rekonstrukcja **ěstěje*). Izolowany na gruncie słowiańskim wyraz ulegał w poszczególnych językach i gwarach różnym przekształceniom (por. pełniejszy materiał w SP, t. 6: 152); w kajkawskim zapewne uległ oddziaływaniu rzeczowników na *-ovje* (np. *gрозdovje*, *ledovje*). Nienotowany dotychczas w literaturze etymologicznej leksem kajkawski ma wtórne znaczenie ‘przestrzeń przed piecem chlebowym’ i dalej ogólniejsze ‘przestrzeń przed czymś, okap dachu’, rozwinięte przypuszczalnie z wcześniejszego ‘otwór, czeluść pieca, przednia część pieca’.

kuča ‘pęczek, wiązka roślin; wiązanka, bukiet’

Rzeczownik ten znany jest kajkawskim gwarom Podrawiny, Zagorja i Međimurja: *kūča* ‘garść konopi, wiązka; wiązanka, bukiet’ (Gola, Večenaj/Lončarić 1997: 151), *kūča* ‘pęk (kwiatów, sałaty, cebuli itp.)’ (Đurđevac, Maresić/Miholek 2011: 290), *kuča* ‘wiązka’ (Virje, Herman 1973: 85), *k’uča* ‘garść konopi lub lnu związana w mały snopek’ (Sv. Đurđ, Belović/Blažeka 2009: 200), *kūča* ‘wiązka roślin (np. konopi, sitowia)’ (Ivanec, Hrg 1996: 72), *kuča* ‘wiązka, pęk, garść; wiązanka, bukiet’ (Međimurje, Blažeka mat), też dem. *kuč’ica* ‘wiązanka, pęczek, snopek’ (Podravske Sesvete, Maresić 1996: 179), *kučica* ‘ts.’ (Međimurje, Blažeka mat). Rozpatrywany wyraz musiał być znany także niektórym przynajmniej gwarom czakawskim i zachodniosławkawskim, skoro w czakawskiej gwarze Gacka w Lice zapisano pierwotne deminutivum *kūčica* = *ručica* ‘włókno konopne lub lniane zwinięte i przemotane, by się nie poplątało przy przedzeniu; wiązka wyrwanego lnu lub konopi’ (Kranjčević 2004: 349, 864–865), tak samo w sławkawskich gwarach Liki i w Sławonii odnotowano *kūčica* ‘wiązka, snopek, garść (lnu, konopi itp.)’ (Lika, Varoš w Sławonii, RJAZ, t. 5: 721, RSAN, t. 11: 132), występujące również u XVIII-wiecznego sławońskiego pisarza J.S. Reljkovicia (RJAZ l.c.).

Chorw. dial. *kuča*, *kučica* na południu Słowiańszczyzny ma odpowiednik tylko w języku słoweńskim, a poza tym w części języków północnosłowiańskich: słoweń. *kúča* ‘pęczek, wiązka; kiść; snop’, pol. dawne (od XVI w.) i dial. *kuczka* ‘kopka zboża na polu’, czes. dial. *kuča* ‘kupa; gruda gliny; pukiel włosów’, strus. (XV w.) *kuča* ‘kupa (np. ziemi); kopka zboża’, ros. *kúča* ‘kupa; tłum, grupa ludzi; duża ilość, mnóstwo czegoś’, dial. ‘kopa siana’, ukr. *kúča* ‘kupa; mnóstwo, duża ilość’, brus. *kúča* ‘kupa’. Kontynuują one psł. **kuča* (< **kuk-ja*) ‘sterta, kupa, wiązka’, derywat z suf. **-ja* od pie. **key-k-* ‘krzywić, zginać, skręcać; wyrzyszczać się, wydymać się’ (zob. Sławski SE, t. 3: 312–313, ESSJa, t. 13: 79, bez wyrazu chorwackiego).

litka i glitek ‘łydka’

W jednej z gwar Podrawiny zapisano rzeczownik *l’itka* ‘łydka’ (Sv. Đurđ, Belović/Blažeka 2009: 214), jego synonim *glitek* w północnym Međimurju: *gl’itek*, *gl’itka* m. ‘ts.’ (Mursko Središće, Blažeka/Rob 2014: 133). Postać *litka* ma odpowiedniki w większości języków słowiańskich: słoweń. dial. (wsch. Styria) *litka* ‘łydka’, śrbulg. *lytka* / *litka* ‘goleń’, pol. *łydka* (dawne od XV w. i dial. *lytka*) ‘tylna mięsista część nogi poniżej kolana’, dial. też ‘udo; pośladek; miękkie miejsce pod kolanem’, stczes. *lýtka* ‘łydka; goleń’, słowac. dial. *lýtka* ‘łydka’, *litka* ‘udko’, strus. *lytka* ‘goleń’, ros. *lýtka* ‘łydka; goleń’, dial. też ‘udo, kość udowa, udo wieprzowe, udziec’, ukr. *lýtka* ‘łydka’, dial. ‘udo’, brus. *lýtka* ‘łydka’, dial. ‘goleń; noga’. Wyrazy te sprowadza się do psł. **lytka* lub **lydka* ‘mięsista część nogi (łydka, podudzie, udo)’, bez pewnej etymologii, zob. Sławski SE, t. 5: 388–391, ESSJa t. 17: 55–57 (z przeglądem objaśnień etymologicznych;

o stosunku do chorw. *list* ‘łydka’, stpol. *lyst* ‘ts.’, psł. dial. **lystb* [*< *lyt-tb* lub **lyd-tb*], np. Boryś SEJP 306).

Na szczególną uwagę zasługuje nieznane dotychczas etymologom kajk. *gl'itek*³, postać mająca nagłosową grupę spółgłoskową, jak pol. dial. *głytk*a i pl. t. *głytki* (też *głyda* i pl. t. *głydy*) ‘miękkie miejsce pod kolaniem, zgięcie pod kolaniem, dolna część uda, łydka’ i prawdopodobnie pokrewne ros. dial. *glýdka* ‘bryłka, kawałek czegoś stwardniałego’, *glýzdy* pl. ‘bryły ziemi’. Wyrazy te sprowadzano do psł. dial. **glyda* (z wariantem **glyzda*) ‘kawał, gruda, bryła’ (SP, t. 7: 164), etymologicznie związanego z psł. dial. **gluda* ‘(gładka) bryła czegoś, kawałek, gruda’ (SP, t. 7: 140). H. Schuster-Šewc (1963: 176–179) na podstawie przytoczonych polskich postaci z nagłosowym *gl-* zaproponował nową etymologię omówionych wyżej nazw łydki, tj. wyprowadzanie ich z pierwotnej prapostaci **glydъka* (o tym objaśnieniu zob. Sławski SE, t. 5: 390–391; ESSJa, t. 17: 57).

pesto i *pešča/pešče* ‘środkowa część koła u wozu, w której znajduje się oś i zbiegają się szprychy, piasta koła’

Rzeczownik *pesto* ‘piasta koła’ znamy tylko z dialektu gorańskiego w okolicach miasta Čabar, gdzie zapisano postaci *p'i:stu* n. (Malnar 2002: 189 i 2008: 246), *p'ejstu* n. (Malnar 2002: 180 i 2008: 235); wyraz ten niewątpliwie nawiązuje do sąsiedniego obszaru słoweńskiego, gdzie w tym samym znaczeniu występuje rzeczownik *pésto*. Poza tym w kajkawszczyźnie odnotowano pochodne postaci *pešča* f. i *pešče* (*peščje*) n. z tym samym znaczeniem: 1) *p'ěšča* (Sv. Đurđ Belović/Blažeka 2009: 308), też w starszych źródłach *pešča* <*pescha*> f. (‘die Nabe, die Radbüchse’, Kristijanović 1840: 37), *pešča* (RKajk, t. 4: 21 z dawnych słowników J. Habelicia, J. Belostenca, A. Jambrešicia, A. Patačicia)⁴, 2) *p'ěšće* (Medimurje, Blažeka 2008b: 165), *pešče kolno* <*pesche kolno*> n. (‘die Nabe’, Kristijanović 1840: 37), *pešče* (*peščje*), *pešče kolno* (RKajk l.c. ze słowników J. Belostenca, A. Jambrešicia, A. Patačicia). Poświadczenia z zabytków starokajkawskich dowodzą, że w przeszłości *pešča* i *pešče* musiały mieć większy zasięg, niż wskazują współczesne źródła gwarowe. Odpowiedniki innosłowiańskie (na południu w słoweńskim i poza tym w językach północnosłowiańskich) ma tylko postać *pesto*: słoweń. *pésto/pésta* ‘piasta koła’, pol. *piasta* ‘środkowa część koła u wozu, w której znajduje się oś i zbiegają się szprychy’, dłuż., głuż. *pěsta* ‘tłuczek, stępor; piasta koła’, stczes. *piest* ‘tłuczek’, czes. *píst*, przest. *písta* ‘piasta koła’, *píst* przest. i dial. też ‘tłuczek’, ros. *pest* ‘ubijak, tłuczek, stępor’. Są to kontynuanty psł. **pěsta/*pěstъ / *pěsto* ‘tłuczek, stępa; piasta koła’ (pokrewnego z lit. *piestà*, dial. *piēstas* ‘tłuczek, stępa’, łot. *piesta/piests* ‘drewniany móżdziej,

³ Rodzaj męski kajk. *gl'itek* jak słoweń. dial. *litek* ‘łydka’, pol. dial. *lytek* ‘ts.’, co według F. Sławskiego (SE, t. 5: 437) jest wynikiem depluralizacji postaci *lytki*.

⁴ W RKajk (t. 4: 21) w hasle *pešča* błędnie umieszczono dwa homonimy różnego pochodzenia: *pešča* ‘pięść’ i *pešča* ‘piasta koła’.

stępa'), od pie. **pejs-* 'tłuc, miażdżyć, kruszyć'; pierwotne znaczenie wyrazu to 'tłuczek, stępa', lepiej poświadczone znaczenie 'piasta koła' jest wtórne, figuratywne (Vasmer ES, t. 3: 250; Machek ES² 461; Bezłaj ES, t. 3: 28; Boryś SEJP 425). Kajk. *pešča, pešče* to derywaty z suf. *-ja, -je*.

slōta 'niepogoda, burza'

Rzeczownik ten odnajdujemy w kajkawskich gwarach rejonu miasta Sisak: slōta 'niepogoda' (Trebarjevo, Janjčero va 1898: 94), slōta 'wielka niepogoda, burza' (Sela i okoliczne wsie, MSR 138); pochodną postać (zapewne substantywizowany przymiotnik) zapisano na odległym terenie, w gwarach czakawsko-kajkawskich rejonu Karlovca i Dugiej Resy: *slōtna* 'wielka niepogoda, zamieć' (Perušić 1993: 127). Wyraz ma odpowiedniki w różnych gwarach dialektu sztokawskiego. Na terenie chorwackim zanotowano dial. *slota* 'szron' (Hrvace koło Sinja, RJAZ, t. 15: 584), znany on jest również gwarom serbskim i czarnogórskim: w Vojvodinie *slōta* 'drobny deszcz ze śniegiem' (Vuk 1852, t. 2: 944 z Banatu)⁵, *slōta/slōta* 'niepogoda z silnym wiatrem, deszczem, gradem' (RSGVojv, t. 8: 138), w Kosowie i Metohiji *slōta* 'brzydka pogoda, deszcz, deszcz ze śniegiem' (Elezović 1935: 243), 'zimna pogoda z deszczem ze śniegiem, niepogoda' (Bukumirić 2012: 565), w Czarnogórze *slōta* 'śnieg pomieszany z błotem lub bardzo mokry śnieg moczący obuwie' (Boričić Tivranski 2002: 293). Dialektyczny rzeczownik chorwacki i serbski ma odpowiedniki w większości języków słowiańskich: słoweń. dial. *slota* 'deszczowa pogoda, deszcz ze śniegiem', cs. *slota* 'niepogoda', bułg. *slōta* 'zła, deszczowa pogoda', pol. *slota* 'niepogoda, długotrwały deszcz, szaruga', czes. *slota* 'slota, szaruga', ros. dial. *slōta* 'deszcz ze śniegiem', ukr. *slōta* 'mokry śnieg', brus. *slōta* 'pogoda z deszczem i mokrym śniegiem'. Przytoczone wyrazy kontynuują psł. **slota* 'mokra, deszczowa pogoda', prapokrewne z lit. *šlapa* 'niepogoda, deszczowa pogoda', *šlāpias* 'mokry, wilgotny', gr. κλέπας 'wilgoć', pochodzące zatem z prapostaci **slop-ta* < pie. **klop-tā* (od pie. **klep-* 'wilgotny, mokry'), zob. Vasmer ES, t. 3: 675–676; Bezłaj ES, t. 3: 265; Boryś SEJP 559.

žinja 'struna; włos z końskiego ogona'

Rzeczownik ten poświadczony jest w gwarach Zagorja i Podrawiny: *ž'iña* 'struna (obecnie zwykle plastikowa)' (Varaždin, Lipljin 2002: 1276), *žinja* [ž'iña] 'włos z końskiego ogona' (Sv. Đurđ, Belović/Blažeka 2009: 591). Wyraz kajkawski, nieuwzględniany dotychczas w literaturze etymologicznej, ma odpowiedniki w języku słoweńskim i na terenie czesko-słowackim: słoweń. dial. *žinja*

⁵ Stąd *slōta* w innych słownikach, np. Т. Поповић, *Речник српскога и немачкога језика*. II. Српско-немачки део, 2. изд., Панчево 1895; F. Iveković, I. Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*, knj. 2, Zagreb 1901. W RJAZ (t. 15: 584) przytoczono też XIX-wieczne poświadczenie wyrazu z chorwackiego czasopisma „Vijenac”.

‘końskie włosie’, *žinja* ‘ts.’ (Novak 2009: 183), czes. *žíně* ‘włosie’, słowac. *žina* ‘powróż’, *žinka* ‘powróż, sznur’. Są to kontynuanty psł. **žinal* **žina* (< **žin-ja*) ‘sznur, mocna nić’ (pokrewnego z lit. *geinỹs* ‘sznur do wspinania się na drzewo do barci’, łot. *dzeinis* ‘nić, nitka’), derywatu z suf. **-na* od pie. **g^{uh}eĩ-* / **g^{uh}ĩ-* ‘nić, ścięgno, żyła’, zob. Bezłaj ES, t. 4: 456; Snoj SES 870; Rejzek ČES 749.

W goranskim dialekcie kajkawskim wokół miasta Čabar występuje pokrewny wyraz *ž’ima* ‘włosie z końskiego ogona’ (Malnar 2002: 346 i 2008: 433), tożsamy ze słowem. *žíma* ‘końskie włosie (z ogona lub grzywy)’, dial. ‘włos z końskiego ogona’, ‘sierść wielbłądzia’, ‘sідło z końskiego włosia’ (o pochodzeniu zob. Bezłaj ES, t. 4: 455; Snoj SES 870).

* * *

Analizowane rzeczowniki poszerzają listę kajkawskich dialektyzmów pochodzenia prasłowiańskiego i wzbogacają wiedzę o dziedzictwie prasłowiańskim w leksyce chorwackiej a jednocześnie uzupełniają bądź korygują dotychczasowe informacje o geografii kontynuantów wybranych leksemów prasłowiańskich na terytorium słowiańskim.

Źródła i literatura

- BELOVIĆ/BLAŽEKA 2009, BELOVIĆ S., BLAŽEKA Đ., *Rječnik govora Svetog Đurđa. Rječnik ludbreške Podravine*, Zagreb.
- BEZLAJ ES, 1977–2005, BEZLAJ F., *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. 1–4, Ljubljana.
- BLAŽEKA Đ., 2008a, *Međimurski dijalekt. Hrvatski kajkavski govori Međimurja*, Čakovec.
- BLAŽEKA Đ., 2008b, *Prijedlog koncepcije izrade rječnika poljoprivrednog nazivlja u međimurskom dijalektu*, „Croatica et Slavica Iadretina”, knj. 4, s. 157–180.
- BLAŽEKA MAT, materiały leksykalne z gwar Međimurja otrzymane od prof. Đ. Blažeki.
- BLAŽEKA/ROB, 2014: BLAŽEKA Đ., ROB G., *Rječnik govora Murskog Središća*, Zagreb.
- BORIČIĆ TIVRANSKI V., 2002, БОРИЧИЋ ТИВРАНСКИ В., *Рјечник васојевушког говора*, Београд.
- BORYŚ W., 1977, *Z geografii wyrazów słowiańskich*, „Slavia Occidentalis”, t. 34, s. 1–6 [przedruk w: BORYŚ 2007: 223–230].
- BORYŚ W., 1982, *Prilozi proučavanju ostataka arhaičnog slavenskog (praslavenskog) leksika u kajkavštini*, „Hrvatski dijalektološki zbornik”, knj. 6, s. 69–76 [przedruk w: BORYŚ 2007: 381–389].
- BORYŚ W., 1989, *Dijalektološki rječnici kao izvor za proučavanje najstarijeg sloja domaćega hrvatskoga ili srpskoga leksika*, „Hrvatski dijalektološki zbornik”, knj. 8, s. 15–31 [przedruk w: BORYŚ 2007: 403–419].
- BORYŚ W., 1992, *Z reliktów leksykalnych dialektu kajkawskiego*, [w:] *Studia z dialektologii polskiej i słowiańskiej*, pod red. W. Borysia i W. Sędzika, Warszawa, s. 57–61.
- BORYŚ W., 1999, *Czakawskie studia leksykalne. Dziedzictwo prasłowiańskie w słownictwie czakawskim*, Warszawa.
- BORYŚ W., 2007, *Etymologie słowiańskie i polskie. Wybór studiów z okazji 45-lecia pracy naukowej*, Warszawa.

- BORYŚ SEJP, 2005: BORYŚ W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- BUKUMIRIĆ M., 2012: БУКУМИРИЋ М., *Речник говора северне Метохије*, Београд.
- CRNEK V., 2005, *Kaj ne bi pozabili. Rječnik kajkavskoga govora krapinskoga i radobojskoga kraja*, Krapina.
- ELEZOVIĆ G., 1935: ЕЛЕЗОВИЋ Г., *Речник косовско-метохиског дијалекта*, св. 2, Београд [= Српски дијалектолошки зборник, књ. 6].
- ESSJa, 1974–2011, *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, отв. ред. О.Н. Трубачев [пóźniej А.Ф. Журавлев], вып. 1–37, Москва.
- ESUM, 1982–2012, *Етимологічний словник української мови*, т. 1–6, Київ.
- HERMAN J., 1973, *Prilog poznavanju leksičkoga blaga u govoru Virja (Podravina)*, „Filologija”, knj. 7, s. 73–99.
- HRG F., 1996, *Ivanečki govor i rječnik (Ivonjski goavar i riečnik)*, Ivanec.
- JAKOLIĆ/LONČARIĆ 2007, *Zavičajni rječnik*, izradili B. Jakolić, M. Lončarić, [w:] *Donjosutlanski govor i običaji Drenja, Harmice, Laduče, Ključa, Šenkovca, Svetoga Križa, Vukova Sela*, ured. B. Jakolić, J. Horvat, Šenkovec, s. 243–317.
- JANJČEROVA K., 1898: JANJČIR K., *Trebarjevo. Narodni život i običaji*, „Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena”, knj. 3, sv. 1, s. 55–139, sv. 2, s. 211–251.
- JARDAS J., 1957, *Kastavština. Građa o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru*, Zagreb.
- KOTARSKI J., 1915, *Lobor. Narodni život i običaji*, „Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slave-na”, knj. 20, sv. 1, s. 53–88; sv. 2, s. 226–253.
- KRANJČEVIĆ M., 2004, *Ričnik găcke čakăvščine. Kônpoljski divân*, Otočac-Rijeka.
- KRISTIJANOVIĆ, 1840: KRIZTIANOVICH I., *Anhang zur Grammatik der kroatischen Mundart enthaltend: Eine Sammlung der nothwendigsten Wörter in der kroatisch-deutschen und deutsch-kroatischen Mundart, nebst verschiedenen sprichwörtlichen Ausdrücken und Redensarten, Sprichwörtern, Gesprächen*, Agram.
- LIPLJIN T., 2002, *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, Varaždin.
- LISAC J., 2006, *Tragom zavičaja. Delnički govor i govor Gornjih Turni u sjetlosti goranskih kajkavskih govora*, Split.
- Lončarić M., 1996, *Kajkavsko narječje*, Zagreb.
- LUČYČ-FEDARĖC I., 1976, ЛУЧЫЦ-ФЕДАРАЎ І., *Будаўнічая тэрміналогія беларускага Прыпяцкага Палесся*, [w:] *Народная слова*, Мінск, s. 218–235.
- MAČEK ES², 1968: MAČEK V., *Etymologický slovník jazyka českého. Druhé, opravené a doplněné vydání*, Praha.
- MALNAR S., 2002, *Pamejnek. Govor u čabarskom kraju*, Čabar-Rijeka.
- MALNAR S., 2008, *Rječnik govora čabarskog kraja*, Čabar.
- MAREŠIĆ J., 1996, *Rječnik govora Podravskeg Sesveta*, „Filologija”, knj. 27, s. 153–228.
- MAREŠIĆ/MIHOLEK 2011: MAREŠIĆ J., MIHOLEK V., *Opis i rječnik đurđevčkoga govora*, Đurđevac.
- MSR 2005, *Mali slikovni rječnik zavičajnoga govora Žabna, Odre, Stupna, Sela i Grede*, priredile Đ. Bočina, D. Gregurić, D. Kušević, V. Šimanović, leksikografska obrada M. Lončarić, Sela.
- NOVAK F., 2009, *Slovar beltinskoga prekmurskega govora*, ponatis druge, popravljene in dopolnjene izdaje iz leta 1996, ki jo je priredil in uredil V. Novak, Murska Sobota.
- PAVEŠIĆ/MAGAŠ/LALOŠ 2006: PAVEŠIĆ M., MAGAŠ B., LALOŠ Ž., *Rějč do riči. Besějdnek dějuonskega devoána. Rječnik delničkoga govora*, Delnice-Rijeka.
- PERUŠIĆ M., 1993, *Rječnik čakavsko-kajkavskih govora karlovačko-dugoreškog kraja*, Karlovac.
- REJZEK ČES, 2001: REJZEK J., *Český etymologický slovník*, Voznice.
- RJAZ, 1880–1976, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knj. 1–23, Zagreb.
- RKajk, 1984–2011, *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, knj. 1–4 (sv. 1–12), urednik B. Finka [później R. Katičić], Zagreb.

- ROŠIĆ V., 1907, *Prigorje. Narodni život i običaji*, „Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena”, knj. 12, sv. 1, s. 49–134; sv. 2, s. 161–297.
- RSAN, 1959–2010, *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 1–16, Београд: Српска академија наука и уметности. Институт за српскохрватски (српски) језик.
- RSGVojv, 2008, *Речник српских говора Војводине*, ред. Д. Петровић, св. 8, Нови Сад.
- ŠAŠEL/RAMOVS 1936–1937: ŠAŠEL J., RAMOVŠ F., *Narodno blago iz Roža*, „Archiv za zgodovino in narodopisje”, knj. 2, Maribor.
- SCHUSTER-ŠEWC H., 1963, *Zur Etymologie von č. lýtko, poln. łydka ‘Wade’ usw.*, „Slavia”, roč. 32, s. 176–179.
- SCHUSTER-ŠEWC HEW, 1978–1996: SCHUSTER-ŠEWC H., *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache*, Bd. 1–5, Bautzen.
- SKOK ER, 1971–1974: SKOK P., *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, knj. 1–4, Zagreb.
- SŁAWSKI SE, 1952–1982: SŁAWSKI F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1–5, Kraków.
- SNOJ SES, 2003: SNOJ M., *Slovenski etimološki slovar*, druga, pregledana in dopolnjena izdaja, Ljubljana.
- SP, 1974–2001, *Słownik prasłowiański*, opracowany przez Zespół Zakładu Słowianoznawstwa (Instytutu Słowianoznawstwa, Instytutu Sławistyki) PAN pod red. F. Sławskiego, t. 1–8, Wrocław.
- VASMER ES, 1964–1973: ФАСМЕР М., *Этимологический словарь русского языка*. Перевод с немецкого и дополнения О.Н. Трубачева, т. 1–4, Москва.
- VEČENAJ/LONČARIĆ 1997: VEČENAJ I., LONČARIĆ M., *Rječnik govora Gole. Srednjopodravska kaj-kavština*, Zagreb.
- VITEZOVIĆ P., 2009: RITTER VITEZOVIĆ P., *Lexicon latino-illyricum*, sv. 3: *Hrvatsko-latinski rječnik*, priredile N. Vajs, Z. Meštrović, Zagreb.
- VRANIĆ S., 2010, *Tak se govori le prinas*, Zagreb.
- VUK 1852: КАРАЦИЋ В.С., *Српски рјечник (1852)*, књ. 1–2, [fototypiczny przedruk] Београд 1986 [= Сабрана дела Вука Караџића, књ. 11].

The Proto-Slavic heritage in the lexis of the Čakavian dialect of Croatian

Summary

This article analyzes seven selected nouns in Čakavian dialect that have not been discussed in the literature on Slavic etymology so far. These are the following nouns: *halupa* (*haľupa*, *haurupa*) ‘a modest house, cottage’, *istavje / istovje* ‘space in front of a bread oven; eaves, space over something’, *kuća* ‘a bundle, a bunch of plants; a bouquet’, *litka* and *glitek* ‘calf’, *pesto* ‘wheel hub’, and synonymous derivatives *pešča*, *pešče*, *slota* ‘inclement weather, storm’, *žinja* ‘string; hair from a horse’s tail’ (and *žima* ‘bristle from a horse’s tail’). The lexemes under investigation expand the list of the Čakavian dialectal words that are of the Proto-Slavic origin and enrich our knowledge about the heritage of the Croatian lexis. They also complete or correct the existing information about the geography of selected Proto-Slavic lexemes on the Slavic territory.